

УДК 81'282:821.161.2

Василь ГРЕЩУК,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ) 9984738@ukr.net

Валентина ГРЕЩУК,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ)

ГУЦУЛЬСЬКА ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКА В ЗБІРЦІ ОПОВІДАнь М. ЯНОВСЬКОГО «ТАНЕЦЬ ДАРАБИ»

У статті проаналізовано гуцульські лексичні діалектизми, засвідчені в збірці оповідань М. Яновського «Танець дароби». Визначено лексичне значення виявлених діалектизмів, охарактеризовано їх за належністю до тематичних груп, проілюстровано використання в художньому тексті, вказано на функції лексичних діалектизмів у літературному творі.

Ключові слова: діалектизм, гуцульська діалектна лексика, М. Яновський, тематична група лексики, діалектна форма.

Лит. б.

Vasyl GRESHCHUK,

Doctor of Philological Sciences, Professor, the Head of the Department of Ukrainian language SHEE «Vasyl Stefanyk Subcarpathian National University» (Ukraine, Ivano-Frankivsk) 9984738@ukr.net

Valentyna GRESHCHUK,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of Ukrainian language SHEE «Vasyl Stefanyk Subcarpathian National University» (Ukraine, Ivano-Frankivsk)

HUTSUL DIALECT VOCABULARY IN THE COLLECTION OF SHORT STORIES BY M. JANOWSKI «DANCE DARABY»

The article analyses gutsul lexical dialecticisms in M. Yanovskii's collection of stories «Tanets daraby». Lexical meaning of revealed dialecticism and their belonging to the thematic groups has been determined and characterized. Their usage in belletristic text has been illustrated. Functions of lexical dialecticisms in literary work have been indicated.

The most representative groups of lexical dialect proved Hutsul dialect names of persons on various grounds, name clothing, footwear, food names, the names of things economic purpose, names of settlements and buildings, names of animals, birds and reptiles, the names of geographic features, names of water bodies names of musical

*Грещук В., Грещук В. Гуцульська діалектна лексика в збірці оповідань М. Яновського...
instruments, tools titles, mythological vocabulary. Well presented and Hutsul dialect
Feature vocabulary, especially in the area of dynamic marking signs.*

Key words: *dialecticism, gutsul dialectal vocabulary, M. Yanovskii, thematic group of vocabulary, dialectal form.*

Ref. 6.

Васи́лий ГРЕЩУК,

*доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой
украинского языка ГВУЗ «Прикарпатский национальный
университет имени Василия Стефаника» (Украина, Ивано-Франковск)*

9984738@ukr.net

Валенти́на ГРЕЩУК,

*кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка
ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет
имени Василия Стефаника» (Украина, Ивано-Франковск)*

ГУЦУЛЬСКАЯ ДИАЛЕКТНАЯ ЛЕКСИКА В СБОРНИКЕ РАССКАЗОВ М. ЯНОВСКОГО «ТАНЕЦ ДАРАБЫ»

В статье анализируются гуцульские лексические диалектизмы, использованные в сборнике рассказов Н. Яновского «Танец дарабы». Определено лексическое значение выявленных диалектизмов и охарактеризовано по тематическим группам, проиллюстрировано использование в художественном тексте, указано на функции лексических диалектизмов в литературном произведении.

Ключевые слова: *диалектизм, гуцульская диалектная лексика, Н. Яновский, тематическая группа лексики, диалектная форма.*

Лит. 6.

Постановка проблеми. Збірка оповідань М. Яновського «Танець дараби» – це його перша книга, яка вийшла у видавництві «Молодь» ще в 1972 р. і була схвально зустрінута критикою. Читача приваблювала щира розповідь про горян – гуцулів, мужніх, вольових, працьовитих і талановитих людей, закоханих у свій чарівний, неповторний край. Ця щирість, як і достовірність і переконливість зображуваного, значною мірою досягалася майстерним використанням гуцульського говору в мові передовсім персонажів оповідань. Уродженець Гуцульщини М. Яновський з молоком матері увібрав в себе всю чарівність і красу гуцульських говірок рідної Косівщини, а тому так органічно і правдиво гуцульська мовна стихія завучала в устах героїв його оповідань. Правда, тодішня практика видань художніх текстів із їхнім офіційним редагуванням, м'яко кажучи, не вітала використання діалектних форм, особливо якщо це стосувалося фонетико-морфологічних, тому можна

тільки здогадуватись, яких зусиль довелося докласти письменникові, щоб зберегти в мові персонажів низку таких гуцульських діалектних фонетико-граматичних форм, як *єкос, гадали-м, здаєси, втєв, ме грати, як си називаєси, д'хаті, тої, сміє, меш дозирати, ци, зарубав го, шаблев, а мо' хто тебе підіслав, тамтого, хло, тото, жєсь, забулис-те, Марі', Варва, в'на, муть тягнути, мнєсо, не голоден єс, мнов, тобов, него* та ін. Основу гуцульського говору, використаного в мові оповідань М. Яновського, становить діалектна лексика.

У цій статті ставимо за мету детально проаналізувати гуцульську діалектну лексику в мові аналізованої збірки, визначити семантику лексичних діалектизмів (при визначенні семантики аналізованих лексичних діалектизмів використано також [1, 2, 3, 4, 5]), встановити найбільш репрезентативні групи використаної діалектної лексики.

Вклад основного матеріалу. Серед гуцульських лексичних діалектизмів в оповіданнях М. Яновського виділяються назви осіб за різними ознаками. Це особові найменування за ознакою спорідненості та свояцтва – *дєдьо* ‘батько’, пестлива форма *дєдик*: А Сенька, що скаже? – не втрималась Палагна. – І твої мама з *дєдем*?! [6, 70]; Згадувалося Ількові, як він ріс, допомагав *дєдикові* по господарству [6, 97].

На позначення батька вживається й інший гуцульський діалектний номен – *нєньо*: – Що сталося? – Не пустять мене до тебе... на друге село. – Хто не пустить? *Нєньо* з мамов [6, 43]. До цієї ж лексико-семантичної групи належить і гуцулізм *тєта* ‘тітка, материна або батькова сестра’: *Тєта* Анна і далі приносить нам молоко. Деколи у печі ватру розпалить. Помагала мені мити підлогу [6, 43].

Назви осіб за їх внутрішніми якостями чи зовнішніми ознаками, засвідчені в оповіданнях М. Яновського, – це діалектні номени *урвитор* ‘бешкетник’, *штрамак* ‘охайний, акуратний хлопець чи чоловік, чепурн’, *дрантавка* ‘обідранка, біднічка’, *батяр-побійця* ‘гультай, пройди-світ, розбійник’: – Дай спокій худобині, *урвиторе!* – гукнув мене мамин голос з ганку [6, 10]; Сестри, так ніби змовились, найперше підступили до *штрамака* Гаврила [6, 91]; Казали, що йому вітер з голови скоро вивієси, бо спутався з *дрантавков*, а міг взяти собі газдівську дівку і обростися господаркою на все село [6, 70]; Сама-м дивувалася: інший бахур з малого вдає показати, що з нього виросте *батяр-побійця* [6, 24].

Із назв осіб за їх професійною діяльністю засвідчено гуцульські діалектизми *бокораиш* ‘сплавник лісу річкою’, *керманич* ‘той, хто кермує дарабою’, *штрихар* ‘доглядач річища, по якому пливають дараби’, *жєв-нір* ‘вояк’, *чєлядник* ‘помічник’: Балтагор застав біля дараб знайомих *бокораишів* [6, 82]; Не повернувся *керманичем* на дараби. Не дозволили.

Та на річці таки залишився. *Штрихарем* став. Отримав, сказати б, легшу, безпечнішу роботу, дозирав річище, по якому пливають дараби [6, 80]; Деда Ярина з *жовнерів* польських не вернувся. Казали ті, хто був з ним у війську, що офіцер зарубав го шаблев за якусь провину [6, 28]; Токарюк найнявся до одного майстра за *челядника*, піддивився, як точиться дерево, різьбу перейняв [6, 50].

Гуцульські діалектні назви *легінь* ‘дорослий хлопець, парубок’, *бахур* ‘дитина, хлопець’, *молодек* ‘юнак, парубок’ фіксують віковий статус особи: Танаско не хоче бути хлопчиком-стебельцем. Він хоче стати міцним *легінем* з широкими, як двері, плечима та з руками, мов залізні гаки, бачити себе поруч з вуйком – найліпшим керманичем на дарабі [6, 5]; Несла [Ярина] воду борзенько, бо дітва пробудиться – два *бахури* і дівчинище, – їсти забagne [6, 27]; – Я, Березо, вже не маю доброго голосу, – пробував відпиратися Василь. – Будете лиш... гудіти. А *молодеки* за вами муть тягнути «Зозулечку» [6, 53].

Трапляються поодинокі назви осіб за іншими ознаками, пор.: *зайдей* ‘зайшла, нетутешня людина’, *шваб* ‘німець’, *вуйко* ‘незнайомий старший чоловік’, *газдиня* ‘господиня’: Не сердься. Олесіку, – шептала. – Виманив у мене той *зайдей* твої вироби... Хага опорожніла [6, 73]; Того літа у горах ніц не зародило. Та й *шваби* забирали усе, що виділи [6, 24]; Правила кіньми вусаті *вуйки* з сусідніх сіл [6, 11]; Як Ярина попоїла, *газдиня* спитала: – Куди підеш, небого? [6, 28].

З огляду на тематику оповідань М. Яновського закономірною є гуцульська діалектна лісосплавна лексика. Окрім уже згадуваних гуцулізмів *штрихар*, *бокораиш*, *керманич*, використано номени *дараба* ‘пліт, збитий з кругляків, який сплавають по ріці’, *талба* ‘окрема частина дараби’, *сакар* ‘трос’, *бирня* ‘грубе дерево’, *клявза* ‘утворене за допомогою греблі водоймище, що служить запасом води і необхідне для сплаву лісу’, *самованка* ‘пристань для затримання сплавлених плотів у зв’язку зі зміною екіпажів на плотях, затором плотів у нижній ділянці ріки, випередженням плотами пущеної з греблі води для їх сплаву тощо’, *керма* ‘кермо на дарабі’, *швара* ‘кріплення, яким пліт прив’язують до берега’, *крилячка* ‘бокова частина дараби’, *рачки* ‘накладне металеве із загостреними шипами спорядження для взуття сплавника’: Танаско знає, що *дараби* ось-ось покажуться згори, і тому бере розгін до річки [6, 5]; Ще трохи, і тріснуть *гакарі* [6, 6]; Попробуй веслом махати і щосекунди пантрувати, аби не наскочити на скалу, *бирні* не розсипати [6, 7]; А потому випускають ціле озерце води із *клявзи*, щоб потік мав силу нести дерево далеко на доли [6, 7]; Вона завжди зустрічала на *гамованці* дараби, тримаючи в руці харч для неня [6, 42]; Дараба проминула спа-

дисті сходи порогів, де *керма* замало не вирвалась в Онуфрія із рук [6, 42]; На скрутах «*крилачки*» зачіпалися за береги [6, 79]; Керманічі один за другим почали поправляти, підтягувати чоботи, прив'язуючи *рачки* – залізні підкови [6, 83].

У досліджуваних текстах поширена й побутова гуцульська діалектна лексика. Із назв одягу й взуття засвідчено діалектизми *вберя*, *лудині* ‘одяг’, *гузля* ‘верхній одяг без рукавів у вигляді накидки з капюшоном, виготовлений з білого домотканого сукна’, *сардак* ‘верхній короткий рукавний чоловічий або жіночий одяг з домотканого сукна, оздоблений вовняними нитками’, *киптар* ‘хутряна безрукавка переважно з орнаментом’, *кресаня* ‘чоловічий фетровий капелюх з прикрасами’, *черес* ‘широкий шкіряний пояс з кишеньками і пряжками, переважно оздоблений’, *мешти* ‘туфлі’, *гумаки* ‘гумові чоботи’, *корзани* ‘зношене взуття’: Хлопець тішиться так, гейби всі добрі побажання збуваються от тепер. Ніби колядники саме в ці хвилини заповнюють загороди коровами і кіньми, комори – хлібом, вулики – бджолами, скарбонку – грішми, скриню – *вберею* [6, 55]; – Меш дітей дозирати. У хаті Бичуків не будеш голодна. *Лудині* тобі фayne пристараю [6, 28]; *образн.* День вбрався у білу-білу *гузлю* [6, 52]; *образн.* Він [Онуфрій] нісся назустріч ночі, що вже насувала свій волохатий *сардак* на плечі горбів [6, 41]; Нині душний день, то він, певно, здоймив із себе брезентову куртку і в *киптарі* лишився [6, 7]; І *крисаню* мав без прикрас – не розвівалося на ній павине пір'я [6, 91]; Під старість почав одягатися просто – у полотняні портки, таку ж сорочку і довгий кожух, аби захищав від зимності. Тільки *черес* свій широкий не перемінив [6, 97]; – Цить, не галасуй! Ходи зі мною. Маю старі *мешти*, – але ще не діряві, – ледве зліпив слова Дзьобак [6, 40]; А, пам'ятаєш, тут ледве вгадувався зарослий травами рівчик. Не перескочиш. Можна води в *гумаки* зачерпнути [6, 66]; Газдиня ще спала, коли Ярина схопилася з лавиці, насунула на ноги розбиті *корзани*, наїшла в потемках хустку [6, 27].

Назви їжі репрезентовано гуцульськими діалектними номенами *кулеша* ‘страва з кукурудзяної муки, варена на воді’, *пироги* ‘вареники’, *бульба*, *буришка* ‘картопля’, *буріник* ‘корж із картоплі та кукурудзяної муки’, *бужениця* ‘копчене м'ясо’, *гуслінка* ‘спеціально заквашене кип'ячене молоко’, *будз* ‘спеціально посолений для тривалого зберігання сир у формі кулі’: Тобі ж, може, цікаво знати, як я живу, що думаю... Варити я вже трохи навчилася. Вмію – *кулешу*... Борщ... *Пироги*... товчу *бульбу* [6, 86 - 87]; Намила банячок *буришки*. Води не стало [6, 27]; Я вже за мукою напивувала, аби мати на *буріники* [6, 25]; Крадьки носила хліба, брала з комори *бужениці*, щоб покласти в дупло. Помагала хлопцям,

чим могла, доки сніги не забіліли [6, 32]; Господиня розпитувала, скільки має років, чи є родичі, що вміє робити. Про це майже всі питали, але рідко хто подавав миску з їдою. Тут їй насипали *гуслінки* [6, 28]; Стану коло печі і зачинаю коників із *будза* ліпити [6, 24].

Низку зафіксованих гуцульських лексичних діалектизмів становлять назви речей господарського призначення, таких як *ринка* 'невелика посудина, в якій готують їсти', *бесаги* 'з'єднані єдиним полотнищем дві торби, які носять через плече', *верета* 'домоткане рядно', *ліжник* 'вовняна тканина ковдра', *вкриванка* 'те, чим вкриваються в ліжку', *манатки* 'пожитки', *беривка* 'бочка', *цебер* 'дерев'яна посудина, в якій готують корм для худоби', *куферок* 'чемодан', *судник* 'бондарські вироби': Потому Мирчиха нахилилася над *ринкою*, повільно помішувала дерев'яною лопаткою, а на дно осідали білі як сніг крупинки [6, 18]; Вдосвіта я помагав йому висаджувати *бесаги* на фіру, котрою возять у крамницю товар [6, 39]; Сусіди вибігали з хат, тягнучи за собою, що можна, – торбини з харчами, *верети*, якесь начиння [6, 14]; Так не хотілося вилазити з-під *ліжника* – я ж порубав стільки напасників – ворогів і їхні машини! Та мама стягла *вкриванку*, підганяючи: – Рухайся май борше, вбувайся і поможи вбратися Юрчикові [6, 13]; Нерозбірливий гармидер проникав у хату знадвору. Мама набивала *манатками* *бесаги* [6, 13]; у *колядці* Доїть корови у три відри / А нарік буде – чом у чотири... / Міряє гроші полумисками / А нарік буде – *беривочками* [6, 55]; Спершу гадав на бондарстві виїхати. Вистругував *цебри*, коновки, бочечки [6, 55]; А за хвилино мало не присів од несподіванки: обічню втолоченим слідом добирався д'хаті... Микола, молодший син з *куферком* у руці [6, 57]; Разом з Цимбалюком він учився *судник* майструвати [6, 49].

Низку лексичних діалектизмів репрезентують назви поселень та будівель: *оседок* 'поселення з жилими й господарськими будівлями', *гражда* 'тип суцільно обгородженої гуцульської забудови з надвірними приміщеннями', *лісничівка* 'будинок лісника', *шопа* 'повітка', *колиба* 'будівля для пастухів на полонині', *оборіг* 'повітка з рухомим дахом на чотирьох стовпах для зберігання сіна': Дибала до вигризеного ногами порога. Рідний *оседок* дивився на неї очужілими очима [6, 72]; Та чим ближче підходив до вітцівської *гражди*, тим навалніше полонили його думки-тривоги [6, 96]; Підступила [козуля] до колібця невпевнено, видно, відчувала, що поблизу *лісничівки* на неї може хтось чатувати [6, 75]; Може, де плоти треба поновити чи полагодити покриття на *шопі*, щоб мали корови де негоду перестояти [6, 29]; Їду до уряду мельдувати – я знайшла схованку. Там, де *колиба* була [6, 33]; Сестрички борзенько збі-

гали до хати. Одна витягла з комірки стару хустку. Друга здобулася на *оборіг* і набрала сінця [6, 76].

Із гуцульських назв тварин, птахів та плазунів засвідчено *маржина* ‘худоба’, *дроб’ета* ‘вівці’, *когут* ‘півень’, *вивірка* ‘білка’, *веретінник* ‘вуж’: Пішла, бо треба видіти, чи пора *маржину* виганяти [6, 29]; Дійницю взяла, пішла в стайню д корові. Заодно там і *дроб’ета* обійде [6, 27]; *образн.* А над чиїмось дахом затріпотів крилами жовтий *когут* вогню [6, 14]; Хлопець снував сюди-туди сам. Сам вимудровував розваги. Сплете собі гойданку з тонкого березового гілля: «Хита-хита». Вздирить *вивірок*, і мече у них шишками, а ті не бояться, позиркують з недоступної висоти [6, 61]; Не боїться ящірок, жаб. *Веретінників* у пазусі носить [6, 76].

Помітну тематичну групу гуцульських лексичних діалектизмів становлять назви географічних об’єктів, зокрема *бескид* ‘недоступна стрімка вершина’, *обіч* ‘схил гори’, *клифи* ‘стрімки, схожі на куполи гори, покриті лісом’, *сигла* ‘густий непрохідний ліс’, *гавра* ‘вирва, берлога’, *кичера* ‘гора’, *глемей* ‘глухі місця’, *верх* ‘верхів’я гори’, *калабаня* ‘рівчак, заповнений водою’, *плай* ‘гірська стежка’: Хитке стебло диму росте вгору, намагається вознестися над *бескидами* [6, 29]; Весну вже ніщо не може стримати. Посвіжіли *обочі*, високі *клифи*, навіть яруги [6, 29]; Шість синів виховувала я... Шість. Тішилася всіма, як Чорногора тішиться зеленими *сиглами*, кипучими потоками, високими полонинами [6, 22]; Звуки зливалися і линули високо-високо. Над *гаврами* і *кичерами*, над засніженими граждами, над усім білим світом [6, 54]; Або розшукував ягнят, що раз за разом щезали з пастівника, блукаючи *глемейми*, аби натрапити на ліпшу пашу [6, 61]; Не хочеться дивитися на посумнілі *верхи*, думати про колядників і ... зозулечку, не хочеться думати, що від цього дня йому чекати більше нічого [6, 56]; Далі Антось викарабкається на вербу, пролізе по конареві, котрий довший і звисне на тому боці жолобини. файно придумав! Раз-два, і *калабаня* позаду [6, 66]; Молодому ватажкові нераз нагадувалися перші кроки оцим *плаєм* [6, 96].

Близькими до них є гуцульські діалектні назви водних об’єктів – *гук* ‘водоспад’, *габа* ‘хвиля’, *потічок* ‘гірський струмок’, *поточина* ‘місце, де протікає потік’: Напоена дощами, річка множить свій клекіт, хлопає піною, хмуриться глибокими плесами, підстерігає на *зуках* [6, 5]; Каламутна *габа* прохоплювалась через перехід, обмила хлопцеві ноги [6, 64]; Там хлопці копали щонеділі м’яч, а Іванко не мав на то часу. То гатив *потічок*, аби зробити багато криничок для корів, то прочищав ті кринички [6, 60]; Наздогнала гостя аж у *поточині* [6, 73].

В аналізованих художніх текстах використано окремі гуцульські діалектні назви музичних інструментів – *трембіта* ‘духовий музичний інструмент – дерев’яна труба (до 3-х м довжини), зроблена зі смерекового дерева, обвита березовою корою’, *фуярка* ‘флюяра’, *денцівка* ‘різновид сопілки з денцем’: І враз під хатою голосно голосно затрубили роги. В їхнє гримуче сурмління вплелися голоси *трембіт* [6, 54]; Люди трохи ожили, загомоніли, зашуміли. *Фуярка* відганяла невеселі думки [6, 25]; Є ще *денцівка* в Антося. Іншим разом загравав би. Але не тепер [6, 64].

Поодинокі лексичні діалектизми – це назви знарядь праці – *чокан* ‘кирка’, *городник* ‘лопата’, *майзлики* ‘інструменти для різьби по дереву та інкрустації’: Дзьобак приніс сокиру і *чокан*. Я – мішок і *городник*. Але не весь інструмент ми пустили в рух [6, 37]; Долітця брав обережно, натискував легко, аби не скапарити узору. Хоч орудував випробуваними не раз *майзликами*, бажав собі ще гостріших, твердіших, зручніших [6, 47].

Окремі діалектизми репрезентують гуцульську міфологічну лексику – *мольфар* ‘людина, за віруванням гуцулів, наділена надприродною силою, яка може впливати на здоров’я інших людей, відбирати або повертати молоко худобі тощо; чарівник’, *щезник* ‘чорт’, *бісиця* ‘міфічна істота; жінка чорта, чортиця’: Самому Токарюкові здалося, що цю філігранну, тонку скарбонку краси творив не він власними руками й уявою, а всесильний *Мольфар*, геніальний, недоступний, з прадавньої казки [6, 48]; Перебирав ногами прудко. Під покривалом гуцавини почував себе *щезником*. Не треба було озиратись, чи хто не бачить, пригинатись, вичікувати [6, 58]; Стрибнула на берег і сміючись побігла. Онуфрій лиш зеленуваті очі – очі *бісиці* – з того всього найбільше увиразнив для себе [6, 43].

Низка гуцульських лексичних діалектизмів репрезентує абстрактну лексику, зокрема *причка* ‘пригода’, *гурма* ‘юрба, наговп’, *гонор* ‘честь, гідність’, *хосен* ‘користь’, *припочівок* ‘короткий відпочинок’, *фуфела* ‘заметіль’, *знате* ‘знання’: Як дістатися до гамованки? Там усе розкажуть. І вуйка вздрить. Ні, з ним не могло статися ніякої лихої *прички* [6, 8]; Що буде, як есеси зачнуть нишпорити і зловлять у моїй толоці *гурму* волоцюг! [6, 33]; А найстрашніше – спублічив би себе, свій парубоцький *гонор* [6, 42]; Ловили по курортах панів, аби збути їм якийсь виріб. Але з того малий був *хосен* [6, 49]; Лиш взимі давав собі трохи *припочівку*. В новорічні свята прилучався до колядників [6, 56]; Позирали на небо: *фуфела* гейби оговталась, сніг більше не леліяв з довгих, як конопляні повісма, хмар [6, 75]; – На сплаву ... лежав чоловік, – озвався

хтось. – Живий? Ци? ... – Якби *знає*, хлопче, – захлипала суха, мов драниця, Шпиткова мама [6, 8].

Інші тематичні групи гуцульських лексичних діалектизмів представлені одиничними номенами, наприклад, *ватра* ‘вогонь’, *ватерник* ‘місце, де горить вогонь’, *чубулів* ‘дерев’яна посудина, що зверху закривається’, *кадка* ‘бочка’, *соровиця* ‘розчинена у воді сіль’, *ропа* ‘нафта’, *конар* ‘товста гілка дерева’, *вориння* ‘огорожа з довгих жердин, розміщених горизонтально’, *заворітниця* ‘довга жердина, якою закривають ворота, прохід у плоті’, *кольба* ‘приклад рушниць’, *баня* ‘соляна криниця’, *буката* ‘шматок’, *фіра* ‘підвода’, *гринджоли* ‘дерев’яні санки’, *скарбонка* ‘дерев’яна переносна скринька для збирання пожертв на церкву’, *віно* ‘посаг’, *чічка*, *косиця* ‘квітка’, *полуденок* ‘проміжна між обідом і вечерею їжа’: Свіжої ями не копали – Дзьобак винюхав чийось давню, трохи пообваловану. Ї ми скоро полагодили: розширили середину, укріпили плитами *ватерник* [6, 37]; Мутне око кадки важко сколихнулося і невдоволено забулькотіло, коли хлопець наповнював *чубулів* [6, 18]; Максимко сам наважився йти до найближчої кадки по *соровицю* [6, 18]; Зеленчак став трохи вище у такій чорній, ніби хтось виварив у *ропі*, кресані [6, 76]; Далі Антось викарабкається на вербу, пролізе по *конареві*, котрий довший, і звисне на тому боці жолобини [6, 66]; Обгороджував городець, а *вориння* на другий день розсувалося, кілля валилося, як вітер дуже насвистував [6, 55]; Я одразу придумав для нього зневажливе прізвисько – Драбиняк і, перехилившись через *заворітницю*, махнув бичем, аби нагнати Драбиняка геть, та він ані руш [6, 10]; Фашист щось крикнув і вцідив хлопця *кольбов* [6, 26]; Тоді село згадало про соляні криниці – *бані* [6, 17]; Це Дзьобака дуже врадувало, і він сам заквапився шукати патиків на ватру а мені показав звідки носити сіруваті *букати* на випал [6, 37]; Вдосвіта я помагав йому висаджувати бесаги на *фіру*, котрою возять у крамницю товар [6, 39]; Тогідної зими дерев’яні *гринджоли* тріснули і розпалися, наскочивши на купину [6, 74]; Ніби колядники саме в ці хвилини заповнюють загороди коровами і кіньми, комори – хлібом, вулики – бджолами, *скарбонку* – грішми, скриню – вберею [6, 55]; Вони не дали йому ні метра ґрунту, *віна* ніякого [6, 70]; Зазирала у прибрану яскравими запасками та *чічками* молодість [6, 90]; Дивився, як він поправляє шапку-сибірку, котру носив, незважаючи на весняну теплість, що вже розтуляє пелюстки *косиць* [6, 36]; Відтоді мов перемінився Токарюк. Відпочивав то в постелі, то на печі. Дивився телевізор. Лагодив буду для Босого на зиму. Клепав косу. Складав дрова під стіною. Давав *полуденок* маржині [6, 48].

У мові оповідань М. Яновського добре заманіфестована й гуцульська діалектна ознакова лексика. Серед назв динамічних ознак виділяються номени *сокотити* ‘берегти, доглядати’, *вороскувати* ‘бешкетувати, пустувати’, *завітри́ти* ‘вистежити, вислідити’, *варуватися* ‘берегтися, стерегтися’, *зчурити* ‘стекти’, *мельдувати* ‘зголосити, заявити’, *скуґніти* ‘скиглити’, *спублічити* ‘зганьбити’, *скапарити* ‘зіпсувати’, *напудитися* ‘злякатися’, *цоркати* ‘стукати, брязкати’, *коценіти* ‘мерзнути’, *виґиблювати* ‘вистругати рубанком’, *рихтуватися* ‘готуватися’, *забагти* ‘захотіти’, *злагодитися* ‘приготуватися’, *манджати* ‘іти’: Шість синів виховувала я... Шість. Тішилася всіма, як Чорногора тішиться зеленими сиглами, кипучими потоками, високими полонинами. Я любила і *сокотила* їх, як то належить кожній матері [6, 22]; І дівчині з дітьми ставало тепліше. Не сварить, не вижене надвір, коли *вороскують* [6, 28]; В першу-ліпшу хвилю чужинота може вдертися у село. Попреться в лісі, незрозуміло гаркаючи. Заторкотять кулі! Можуть схованку *завітри́ти*. Але парубки не нинішні – *варуються* [6, 30]; Зима *зчуріла* потоками, акурат їхній сезон [6, 32]; Ну, то тримай писк на замку. Йду до уряду *мельдувати* – я знайшла схованку [6, 33]; Щось *скуґніло* в лісі, клацало, шелестіло [6, 38]; І сам не рятувався, коли пліт раптово налітає на пліт, коли все змішується, коли треба пантрувати, щоб якнайборше ноги свої вберегти [6, 41]; Та він не мав і гадки тікати з дараби, пустити її самопливом. Захарастив би ріку. А найстрашніше – *спублічив* би себе, свій парубоцький гонор [6, 42]; Доліття брав обережно, натискував легко, аби не *скапарити* узору [6, 47]; Василь аж *напудився*: невже йому причувається? [6, 56]; Григорчук не знав за що братися. Шукав нового киптаря... Кудись запропастився гребінець, щоб розчесати розкудлані вуса... *Цоркав* пляшками у полицях – свято [6, 57]; – Та треба би мені і на муку, і на тютюн ліпший від цього, що курю, і на хустку теплу, бо взимі *коценію* від студени [6, 71]; Пишу цього листа, повернувшись зі школи. Пишу на новому столику. Татко *виґиблював* його з яворових дощок (с.85); Катерина *рихтувала*ся малювати писанки [6, 89]; *Забаг*, видиш, аби на мені писанкарство кінчилося [6, 94]; – Я прийшла... може б, ви навчили мене писанки писати, – мовила тихо й соромливо. – Навчити? – Так. Виджу – ви *злагодилися* саме, – посмілівішала Юстина [6, 94]; *Манджали* далі, а там – знову показували на яесьь далеке село [6, 19].

Окремі гуцульські лексичні діалектизми позначають статичні ознаки, зокрема *файний* ‘гарний’, *студенуватий* ‘прохолодний’, *приґісний* ‘яким пригощають’: – – Меш діти дозирати. У хаті Бичуків не будеш голодна. Лудині тобі *файне* пристараю [6, 28]; Відчував її *студенуватий*

ліжник і тепло ватри [6, 38]; – Най буде так, – погоджувався: – але моцніші мають за мене... *пригісну* горівку пити, теперішніх норм не потегну [6, 53].

Поодинокими є й гуцульські діалектні назви ознаки ознак – *борзо* ‘швидко’, *файно* ‘гарно’, *глітно* ‘тісно, людно’: Постоли сходяв уже не одні. Але то таке взуття, що *борзо* рветься [6, 36]; *Файно* нині надворі, – не перестає служниця [6, 33]; Пішли. На торговиці – не *глітно*. Тих, хто продає усяке манаття, стояло більше, ніж купців [6, 24].

Гуцульські лексичні діалектизми засвідчено й серед службових частин мови, зокрема, сполучниками *гей*, *гейби* ‘наче, ніби, мов’, частками *най* ‘нехай’, *май* ‘уживається у складених формах вищого ступеня прислівників’, вигуками *ий*, *йой*: У головній брамі стояв німець. Грубий. Синьо-сірий. З білим, *гей* комин, лицем [6, 25]; Та ярмарок чомусь онімів, настрашився, аж *гейби* повтягував голови у плечі... [6, 25]; Грай, парубче, *най* дома не журяться! – підступили до хлопця ті ярмарчани, котрі нагадали собі, що забавка у хаті між дітьми ніколи не завадить [6, 25]; Та мама стягла вкриванку, підганяючи: – Рухайся *май* борше, вбувайся і поможи вбратися Юрчиківі [6, 13]; – Ви чи не слабі? – *Ий*, де – ні! [6, 94]; Сіпнув коня, але він прилип до моруги. Обдивлявся. Знову сіпав. Не піднімає змученої, важкої голови. *Йой* – з нього шмат м’яса вирвало на тім боці [6, 15].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, однією із визначальних ознак оповідань збірки М. Яновського “Танець дараби” є широке використання, передовсім у мові персонажів, гуцульської діалектної лексики. Найбільш репрезентативними групами лексичних діалектизмів виявились гуцульські діалектні назви осіб за різними ознаками, назви одягу, взуття, назви їжі, назви речей господарського призначення, назви поселень та будівель, назви тварин, птахів та плазунів, назви географічних об’єктів, назви водних об’єктів, назви музичних інструментів, назви знарядь праці, лісосплавна, міфологічна лексика. Добре заманіфестована й гуцульська діалектна ознакова лексика, особливо в ділянці позначення динамічних ознак.

Гуцульські лексичні діалектизми виконують важливі текстотвірні функції, зокрема в номінуванні сегментів позамовної дійсності, які в літературній мові не мають однослівних відповідників, в індивідуалізації персонажів літературного твору, в забезпеченні художньої переконливості та етнографічної достовірності, у відтворенні неповторного гуцульського колориту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Астаф'єва М. Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: у 4-х томах / М. Астаф'єва, Г. Воронич. – Івано-Франківськ : Місто НВ. – Кн. 1 : А – Ж. – 2014. – 516 с.
2. Гуцульські говірки. Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. – Львів, 1997. – 232 с.
3. Сабадош Іван. Лісосплавна лексика українських говорів Карпат / І. Сабадош // Український діалектологічний збірник : Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової / Упоряд., ред., передм. П.Ю. Гриценка. – К. : Довіра, 1997. – С. 343 – 398.
4. Хобзей Наталія. Гуцульські світи: Лексикон / Наталія Хобзей, Оксана Сімович, Тетяна Ястремська, Ганна Дидик-Меуш. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. – 668 с.
5. Janów Jan. Słownik huculski / Opracował i przygotował do druku Janusz Rieger / Jan Janów. – Kraków: Wydawnictwo naukowe DWN, 2001. – 294 s.
6. Яновський Микола. Танець дараби / М. Яновський. – К. : Молодь, 1972. – 102 с.

REFERENCES

1. Astafieva M. Slovnyk hutsulskykh hovirok Richky ta Yavorova: u 4-kh tomakh / M. Astafieva, H. Voronych. – Ivano-Frankivsk : Misto NV. – Kn.1 : A – Zh. – 2014. – 516 s.
2. Hutsulski hovirky. Korotkyi slovnyk / vidp. red. Ya. Zakrevska. – Lviv, 1997. – 232 s.
3. Sabadosh Ivan. Lisosplavna leksyka ukrainskykh hovoriv Karpat / I. Sabadosh // Ukrainyskyi dialektolohichniy zbiryk : Knyha 3. Pamiati Tetiany Nazarovoi / Uporiad., red., peredm. P.Iu. Hrytsenka. – K. : Dovira, 1997. – S. 343 – 398.
4. Khobzei Nataliia. Hutsulski svity: Leksykon / Nataliia Khobzei, Oksana Simovych, Tetiana Yastremska, Hanna Dydyk-Meush. – Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2013. – 668 s.
5. Janów Jan. Słownik huculski / Opracował i przygotował do druku Janusz Rieger / Jan Janów. – Kraków : Wydawnictwo naukowe DWN, 2001. – 294 s.
6. Yanovskyi Mykola. Tanets daraby / M. Janovskyi. – K. : Molod, 1972. – 102 s.